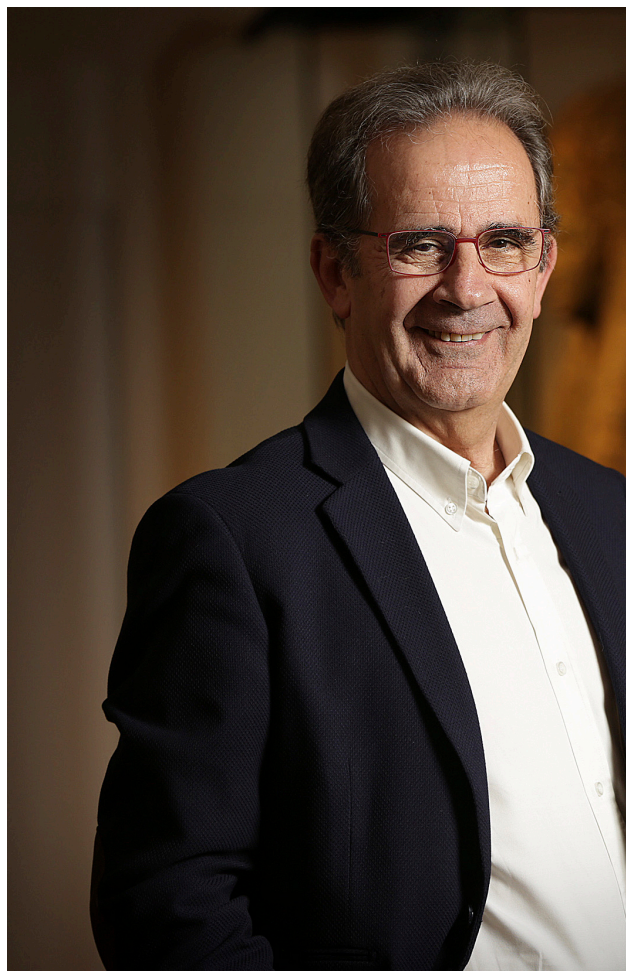

ANDREU CLARET

«Al Pròxim Orient hi ha massa religió per tan poca geografia»

Andreu Claret (Acs, Occitània, 1946) diu que està fent el viatge de periodista a escriptor. Després de set anys a Alexandria, situa en aquella ciutat d'Egipte una novel·la de misteri i molts espies, amb l'excusa del robatori d'un manuscrit d'Hipàtia: 'Venjança' (Columna, 2017)

*Entrevista d'Àlex Milián
Fotografies de Jordi Play*

Vostè ha estat director de la Fundació Anna Lindh, amb seu a Alexandria, set anys. Va començar el llibre a la mateixa Alexandria?

—Alexandria és una ciutat literària. No sóc ni el primer ni l'últim que escriu sobre aquesta ciutat i segueix la tradició cosmopolita dels Foster, Kavafis... fins i tot Terenci Moix se'n va enamorar. Això passa —em sembla— perquè el contrast entre el que ha estat històricament i el desastre d'avui —des de fa ja més d'un segle— és tan gran que et pot dur a dues coses: o marxar, perquè no suposes aquest contrast, o tanques els ulls i especules sobre el que ha estat la ciutat, la seva història i els seus misteris.

—Quins misteris buscava?

—Per exemple jo vaig arribar coneixent prou bé el tema dels consolats de mar catalans, de la Corona d'Aragó. I sabia que el consolat d'Alexandria s'havia obert el 1292 i que era el segon consolat a la Mediterrània, després del de Tir. Vaig voler anar a buscar si quedava res i no. Ni queda cap espai ni cap pedra ni tan sols el record en la literatura àrab. Es podria fer una novel·la

la només sobre això: va arribar a haver-hi més de 500 persones, entre mariners que hi anaven, que hi dormien; els que s'encarregaven de negociar entre Orient i Occident.

—Sí que era gran, doncs.

—Sí, sí, era un típic caravanserrall que tenen la part de baix porticada, destinada a emmagatzemar la mercaderia que va i ve, i la part de dalt amb habitacions —perquè els comerciants eren cristians i a la nit havien de dormir allà mateix. Hi ha algun relat d'algun viatger que parla del consolat català però no en queda res. Alexandria ha estat tota arrasada per tsunamis físics i, en els últims anys, pel tsunami demogràfic. Aquest contrast és especialment interessant per a la creació literària.

—Va ser la passió per Hipàtia i la diversitat religiosa de la història de la ciutat la que el fa escriure *Venjança*? O troba Hipàtia després, com a nus de totes les històries i religions?

—Vaig començar a llegir i em vaig emocionar molt amb aquest període del segle IV, començaments del V, perquè és el període de l'ascens del cristianisme. Em semblava interessantíssim el mo-

ment que una religió ascendia i entrava en conflicte amb les religions existents –la pagana d’origen grec i la pagana d’origen faraònic i el judaisme, que era molt important a Alexandria. I després em va fascinar la figura d’Hipàtia. Ja la coneixia, ja havia vist la pel·lícula d’Amenabar, que em va semblar molt interessant però també una mica simplificadora –per aquesta idea d’una Hipàtia atea contra els cristians, que eren els fonamentalistes de l’època fins al punt que van vestits com els fonamentalistes musulmans d’avui. Llegint coses d’Hipàtia i de Sinesi de Cirene vaig descobrir la complexitat d’Hipàtia. Efectivament era la primera matemàtica important –segurament la primera de la història–, una rellevant astrònoma, una filòsofa, però aquest saber no estava divorciat de la fe. Una altra cosa és que, després, els extremistes cristians l’acaben assassinant. Però ella, no; ella mirava els estels amb una vocació científica i d’elevació filosòfica. No hi havia en ella conflicte entre ciència i fe. No era una fe monoteista, era pagana, més dispersa i més fàcil d’encaixar. Això em va semblar un tema fascinant i la primera idea va ser fer-ne un llibre d’història.

—I com acaba fent una novel·la?

—Jo ja havia fet una novel·la, *El secret del brigadista*, ambientada en la batalla de l’Ebre i els fets famosos de la Fatarella. Llavors em vaig adonar que, en una novel·la històrica, la història és l’essencial i els personatges són molt accessoris. Serveixen per explicar la història, però res més.

—Són instruments?

—Són molt instrumentals. I de fet ho eren en aquella novel·la. Rellegida ara, els veig primers, perquè no m’importaven massa. Però aquí no, aquí volia fer una ficció pura, amb personatges determinants. I, a més, la volia fer de l’Alexandria d’avui i que la història fos un rerefons –de manera que ja no dominés el relat. Quan fas un viatge del periodisme a la literatura, el salt determinant del viatge és quan realment dones tota la importància als personatges de la novel·la. Perquè el periodisme no és això: és context, etc. Primer no m’en sortia perquè el protagonista era un home que encara s’assemblava a mi: un català que s’havia traslladat a Alexandria...

—I per què ho va deixar córrer i va triar una protagonista?

—Perquè això em duia a un relat molt, molt biogràfic. Vaig acabar en un carreró sense sortida, entre altres coses perquè la relació que s’establiria entre ell i els altres personatges –que també són homes–, tots molt sinistres, eren molt masculines: per tant es resolien per la força... com resollem habitualment aquestes coses. Llavors vaig estar dos o tres mesos amb la novel·la empantanyada. Va ser la meua dona, que és editora de llibres infantils i juvenils de 62, qui em va proposar posar-hi una dona. Però em feia molt respecte posar-me en la pell de la dona i escriure-ho en primera persona. En canvi, quan m’hi vaig posar, he de reconèixer que la novel·la es va desencallar. Va començar a funcionar sola i no sols això: la introducció d’un personatge femení em va canviar el relat i les 200 últimes pàgines serien completament diferents.

—Això és conseqüència de posar-se en la pell d’una dona?

—El fet és que la dona té una mirada diferent. Quan tu assumeixes aquest paper, ho canvia tot. No és el mateix que jo baixi a les catacumbes d’Alexandria que no que baixi una dona. Hi ha una altra mirada, una altra percepció... però allò més interessant és que la relació amb els altres personatges de la trama s’estableix de manera diferent. Ella vol saber el misteri que es planteja en el primer capítol però no el resol per la força ni el domini sinó descobrint la complexitat dels personatges de la trama. És aquesta capacitat el que li permet resoldre l’enigma. No ho vaig escriure per això, però podríem dir que, si hi ha un missatge, és aquest: les dones tenen aquesta capacitat de descobrir la complexitat dels entorns en els quals →

→ viuen. És en la mesura que entén la personalitat d'un dels personatges que l'aconsegueix descobrir. Perquè la protagonista no és una detectiva o una *hacker*...

—**No és heroïna.**

—No, de fet no és ella qui descobreix la trama sola. Necessita tres joves que l'hi ajuden; aconseguen un aliat al Vaticà...

—**Un altre que és el professor anglès...**

—Sí, té aquesta capacitat d'absorció i col·locar-se davant d'una situació complexa. El fet és que allò que em va dur a aquesta part d'escriptura definitiva —que ja va ser aquí— va ser aquest personatge femení. N'estic molt satisfet, tan satisfet que, si faig una altra novel·la —que ja tinc una idea—, seguiré per aquí. No per Alexandria, sinó...

—**Amb l'Aileen com a protagonista?**

—Sí, sí perquè he acabat presoner del personatge. Sé que fa una mica de cosa explicar...

—**Ho expliquen molts escriptors tot i que, des de la banda dels lectors, sembla una mica increïble.**

—Sí, però en Jaume Cabré, a *Les incerteses* ho explica molt bé: els personatges que se t'escapen de les mans totalment. Jo, per escriure, em vaig retirar a un poblet de la Cerdanya d'onze ànimes i vaig estar allà sis mesos tancat. I em despertava a la nit amb la dona aquesta al cap... I això no em passa fins que faig aquest personatge. És un exercici molt recomanable.

—**L'escriptura del llibre ja va ser aquí, lluny d'Alexandria.**

—Havia començat esquemes i algun capítol allà. Però va ser aquí on vaig començar a desenvolupar-la, on em vaig trobar bloquejat perquè no avançava i aquí vaig trobar l'Aileen.

—**Al capdavant, la novel·la és un joc d'escacs entre religions i Alexandria en ella mateixa és un punt de trobada de religions.**

—La novel·la respon a un viatge físic al Pròxim Orient, de set anys —un viatge que va incloure també molts dels escenaris que aquí apareixen: Jerusalem, Tel Aviv, Siwa, Uadi el Natrun. Però també és un viatge interior, en el sentit de descobrir el món de les religions. Jo sóc una persona agnòstica de tarannà i la família, també. El meu pare no era menjacapellans —al contrari, en va salvar alguns durant la República...

—**Tot i ser republicà...**

—Sí, sí, era fundador d'ERC. I havia salvat capellans al poble. Però la religió a casa no existia. Després, la formació política i cultural meva, lligada a l'esquerra d'aquí, ens ofería una visió de la religió com un instrument de domini —encara que no sigui ben bé l'opi dels pobles... Quan arribo al Pròxim Orient continuo veient d'aquesta manera la religió, com un instrument de domini tal com és manipulada per les jerarquies i els règims àrabs. Però al mateix temps m'impacta molt la religiositat de la gent, l'espiritualitat tant de musulmans com de cristians —a Egipte hi ha més de deu milions de coptes! A la casa de quinze plantes on jo estava veies, divendres, com els musulmans sortien amb l'estora cap a la mesquita i el diumenge els cristians que sortien en comitiva cap a l'església del barri... I això t'impactava. Perquè jo venia de la regió d'Europa més laica i més descreguda de totes probablement, que és Catalunya. Llavors vaig obrir el focus i vaig intentar comprendre aquest món. Segueixo creient que es continua utilitzant la religió. Però m'ha colpit la gent que té aquesta religiositat profunda i m'ha portat a una idea que em sembla que travessa tota la novel·la: que els pobles, les societats, no poden viure sense religiositat.

—**Des d'Occident, hi ha prejudicis sobre la combinació democràcia i religió musulmana?**

—En molts països àrabs no hi haurà democràcia sense tenir en compte aquesta dimensió religiosa de la societat. La separació radical que establím nosaltres, aquesta opció per extirpar tota la religiositat de l'esfera pública, allà és impossible. L'interrogant és com fer-ho perquè no sigui un fre a la democràcia. Allà viuen en un espai entre Mesopotàmia, el Mediterrani i el Sinaí, on han nascut les tres religions que ho dominen gairebé tot. Em sembla que era el Ben Gurion qui deia que al Pròxim Orient hi ha massa història per tan poca geografia. També es pot dir que hi ha massa religió per tan poca geografia. ●